

Usein kysytyt kysymykset Vapaan lehmän maito-tuoteperheestä

1. Mitä ”Vapaa lehmä” tarkoittaa?

Vapaan lehmän maito on Juustoportin laseeraama tuoteperhe. Vapaalla lehmällä viitataan siihen, että lehmät eivät ole parteen kytkettyinä, vaan saavat liikkua vapaana pihattomallisessa navetassa (lisätietoa eri navettatyypeistä löydät [täältä](#)). Lisäksi Vapaan lehmän maitotilojen lehmät pääsevät ulkoilemaan ympäri vuoden, joko laitumella tai ulkoilutarhassa. Vapaan lehmän maito konseptina pitää sisällään muitakin vaatimuksia, joista voit lukea lisää alla olevista kysymyksistä.

2. Mitä etua lehmän hyvinvoinnille on siitä, että se on pihattonavetassa ja ulkoilee?

Lehmä on märehittäjä ja lajinkehityksessä sopeutunut kävelemään useita kilometrejä päivässä laiduntaen. Jos eläin ei pääse liikkumaan, sen liikunnantarve patoutuu. Näin voi tapahtua esimerkiksi lehmällä, jota pidetään parteen kytkettyinä, ellei sitä päästetä irti jaloittelemaan ympäri vuoden, mikä on Suomessa valitettavan harvinaista. Liikunta parantaa nautojen sorkkien ja jalkojen kuntoa sekä helpottaa ylösnousu- ja makuullekäymisliikkeitä¹. Lisäksi ulkoilu parantaa lehmien kestävyttä, vastustuskykyä ja helpottaa poikimista. Kytkemisen otaksutaan rajoittavan naudoille tärkeimpiä käyttäytymistarpeita niin paljon, että se aiheuttaa eläimille

turhautumisesta kielivää stereotyyppistä käyttäytymistä¹.

Noin puolet Suomen lypsylehmistä asustaa parsinavetoissa. Pihatossa liikkuminen ja ympärivuotinen ulkoilu tarjoavat lehmälle mahdollisuuden jatkuvaan liikuntaan päivän mittaan, mikä on edullista muun muassa lehmän ruuansulatukselle ja jalkaterveydelle. Pihatto ja ulkoilualueet tarjoavat naudalle virikkeellisen ympäristön.

Pihattonavetassa lehmällä on

mahdollisuus hoitaa kehoaan, toisin kuin kaulasta kytketyllä parsinavettalehmällä. Nauta on sosiaalinen laumaeläin, joten sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen kytketyllä saattaa heikentää eläimen hyvinvointia, vaikka parsinavetoissa vältytäänkin mahdollisilta lehmien keskinäiseltä välienselvittelyltä, kun nautojen sosiaalinen kanssakäyminen on rajoitettua. Jos pihatto on varustettu riittävän leveillä käytävillä, ja parsipetejä (lehmän makuupaikka ilman paikalleen kytkemistä) on jokaiselle lehmälle, ei yhteenottoja pitäisi esiintyä normaalia enempää.

Pihattonavetta/Finmmilk Oy, Kuva: Essi Wallenius

3. Miten Vapaan lehmän maidontuotanto eroaa tavanomaisesta pihattonavettatuotannosta?

¹ http://www.mmm.fi/attachments/elaimet/newfolder_20/QVcnZwzPx/Parsi-pihattoselvitys.pdf

Eläinlääkäri: Vapaan lehmän maitotilat ovat sitoutuneet nautojen terveydenhuoltojärjestelmä Nasevaan. Tällä hetkellä noin 58 prosenttia kaikista nautatiloista (liha- ja lypsykarjasta) kuuluu Nasevaan, joten kyseisen järjestelmän tukeminen ei ole itsestäänselvyys maitopurkkiin tartuttaessa. Nasevaan kuulumisen edellyttää, että eläinlääkäri käy vähintään kerran vuodessa tilalla tekemässä eläinten terveydenhuoltosuunnitelman. Karjan terveyttä ja hyvinvointia tarkastellaan käynnillä laajasti, ja parannusehdotukset, puutteet ja edistysaskeleet kirjataan terveydenhuoltokäyntilomakkeeseen. Eläinlääkärin käynteihin sitoutuminen takaa, että tilan toimintatapoja tarkastellaan vähintään kerran vuodessa ulkopuolisen silmin.

Nupoutus: Vapaan lehmän maitotiloilla eläinlääkäri nupouttaa vasikat rauhoitusta, puudutusta, kivunlievitystä ja asiallista jälkikivunhoitoa käyttäen. Lisätietoa nupoutuksesta [täältä](#). Hiljattain julkaistun väitöskirjatutkimuksen² mukaan ainoastaan 45 prosenttia suomalaisista maitotiloista, jotka nupouttavat vasikkansa, kutsuvat eläinlääkärin suorittamaan kyseisen toimenpiteen. Koska Suomessa on laitonta luovuttaa puudutteita tilallisen käyttöön, on oletettavaa, että 55 prosenttia tiloista ei käytä nupoutuksessa kivunlievitystä. Nupoutus aiheuttaa vasikalle kolmannen asteen palovamman, ja tutkimuksen mukaan 70 prosenttia tilallisista uskoi nupoutuksen aiheuttavan vakavaa kipua (verrattavissa avomurtumaan)². Vasikat, joiden nupoutuksessa on käytetty asianmukaista rauhoitusta, puudutusta ja jälkikivunhoitoa myös nukkuvat laadukkaammin, jolloin myös vasikan kasvu ja vastustuskyky ovat hyviä. Näin vasikka saa paremman alun elämälle. Jos siis haluaa maitotuotteita ostaessaan olla varma, että tukee vain tuotantoa, jossa vasikat ovat saaneet asiallisen kivunlievityksen nupoutuksen yhteydessä, kannattaa valita Vapaan lehmän maitotuote.

Ulkoilu: Kaikki loputkin Vapaan lehmän tilojen lehmät pääsevät vuoden 2017 aikana ja siitä eteenpäin ulkoilemaan vuoden ympäri vähintään ulkoilualueelle. Lain mukaan pihattonavetoiden ei tarvitse päästää lehmiä ulos lainkaan ja noin joka kuudes pihattotila pitääkin lehmät sisätiloissa ympäri vuoden. Laidunnuksen järjestäminen onkin moderneissa lypsypihatoissa haastavaa johtuen esimerkiksi laitumien kaukaisesta sijainnista, joka vaikeuttaa erityisesti automaattilypsyn järjestämistä.

Ulkoilun järjestäminen tarjoaa lehmille aiemmin mainittuja terveys- ja virikehyötyjä, vaikka laidunnusmahdollisuutta ei olisikaan. Ainoastaan 9 % Suomen pihattonavetoista tarjoaa lehmilleen mahdollisuuden vuoden ympäri tapahtuvaan ulkoiluun. Juustoportti tekee yhteistyötä tuottajiensa kanssa ja tukee tilojen ulkoilunedistämishankkeita. Vapaan lehmän maitotiloilla vuoden ympäri tapahtuva ulkoilu on todellinen edistysaskel.

Kuluttajan valinta: On todennäköistä, että Suomessa on useita tiloja, myös Juustoportin tuottajien ulkopuolella, jotka tekevät tilallaan vastaavat toimenpiteet kuin Vapaan lehmän maitotilat tekevät. Vapaan lehmän maito on tällä hetkellä kuitenkin ainoa maitotuotepäri, jonka kohdalla kuluttaja voi olla varma tuotantotavoista: maito on aina tuotettu pihattonavetassa, lehmät pääsevät ulkoilemaan vuoden ympäri ja vasikat on asianmukaisesti kivunlievitetty nupoutuksen yhteydessä. Vapaan lehmän maito on pito-olosuhdevalinta parhaimmasta päästä, ottaen huomioon, että yli puolet Suomen lypsylehmistä asuu parsinavetassa, suurin piirtein sama määrä nupouttavista tiloista nupouttaa vasikat ilman kivunlievitystä ja vain 9 % pihattotiloista ulkoiluttaa eläimiään vuoden ympäri. Vapaan lehmän maitotuotteita voi verrata esimerkiksi ulkokanalan muniin, jossa kanat eivät ole häkeissä, vaan liikkuvat vapaasti kanalahallin lattialla ja pääsevät raittiiseen ulkoilmaan ympäri vuoden sään salliessa.

---

² <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153841/hot-iron.pdf?sequence=1>

Juustoportin Vapaan lehmän maito keräillään omaan kuljetustankkiin eivätkä Vapaan lehmän ja tavanomainen maito missään vaiheessa sekoitu. Näin kuluttaja voi olla varma siitä, että hänen ostamansa maitotuote tulee sellaiselta tilalta, jota hän haluaa tukea.

4. Mitä eroa on luomumaidontuotannolla ja Vapaan lehmän maidolla eläinten hyvinvoinnin näkökulmasta?

Luomumaitotiloilla vaatimuksena on, että eläimille syötetään luomurehua. Lisäksi luomutilojen eläinten tulee päästä ulos kesäaikaan (laitumelle tai ulkojaloittelualueelle taikka ulkotarhaan) ja luomuparsinavetoista lehmien tulee päästä myös talvella ulos jaloittelemaan. Pihattoluomulehmää ei tarvitse päästää talviaikaan ulos, jos eläimet pääsevät laidunkaudella (kesä-syykuu Etelä-Suomessa ja n. yhden kuukauden vähemmän Pohjoisessa) ulos päivittäin ja ulkoiluanjakso ylittää määritellyn laidunkauden. Vapaan lehmän maitotiloilla lehmien tulee päästä ulos ympäri vuoden riippumatta laidunkauden kestosta.

Luomurehu ei välttämättä takaa parempaa tai edes yhtä hyvää ravitsemuksellista tasapainoa eläimille kuin tavanomainen karkea- ja väkirehu. Ravitsemuksellisesti epätäydellinen ravinto voi pahimmillaan lisätä vasikkakuolleisuutta tilalla. Esimerkiksi lypsylehmän ja sen vasikan hyvinvoinnin kannalta erittäin tärkeä seleeni on aiheuttanut harmaita hiuksia Suomessa, missä maaperä on luonnostaan seleeniköyhää. Luomussa on myös lääkinällisiä rajoituksia, jotka huonoimmassa tapauksessa voivat johtaa eläimen lääkitsemättä jättämiseen, jotta eläimen luomustatusta ei menetetä³. Eläimen sairastaminen voi myös pitkittyä, kun muita keinoja kuin esimerkiksi antibioottilääkintää käytetään ensin⁴.

Luomussa saa siis pitää lehmiä parsinavetassa ELY-keskuksen myöntämällä poikkeusluvalla⁵. Suomessa tällaisia pieniä parsinavettaluomutiloja on noin kolmekymmentä⁶. Luomumaitoa ostamalla kuluttaja ei siis voi täysin varmistua siitä, että maito tulee pihattonavetasta.

Vapaan lehmän maito ja luomumaito ovat siis samankaltaisia vaikkakin Vapaan lehmän maitotiloilla ei poiketa

pihatto- ja ulkoilutusvaatimuksista. Vapaan lehmän maitotiloilla käytetään rehua, jota tarvittaessa täydennetään tavanomaisesti viljelyllä täysrehu- ja kivennäisliisillä. Juustoportin tiloilla huomioidaan ympäristöasiat kiinnittämällä huomiota vähemmän apulannoitteita kaipaavien lajien viljelyyn, apilapainotteisen rehun viljely vaatii vähemmän esimerkiksi rikkakasvimyrkkyjä tai lannoitteita. Lisäksi Vapaan lehmän maito keräillään meijerin lähitiloilta ja maidon jalostuksessa käytetään 85 % biopolttoainetta.

³ Sutherland, M.A., ym. (2013) Animal Health and Welfare Issues Facing Organic Production Systems. *Animals* (Basel). 2013 Dec; 3(4): 1021–1035.

⁴ Well R.P., Cooper A. (1996) Health status of dairy herds converting from conventional to organic dairying farming. *Vet. Rec.* 139:141–142

⁵ <http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/asiakokonaisuudet/luomu/usein+kysyttya/elaimet/>

⁶ <http://www.luomuliitto.fi/vapaa-vs-luomulehma/>

Luomu on toki sertifioitu ja valvottu tuotantomuoto. Juustoportti suunnittelee parhaillaan Vapaan lehmän maito-tuoteperheen sertifiointia, jotta myös Vapaan lehmän maito-tuoteperheen arvokkaat tavoitteet olisivat jatkossa auditoinnein todennettavissa.

5. Ovatko kaikki Juustoportin tuotteet Vapaan lehmän tuotteita?

Eivät ole. Kaikille Juustoportin tuottajille tarjotaan kuitenkin samat edut kuin Vapaan lehmän maidontuottajille, esimerkiksi nupoutuksen eläinlääkärinkustannukset. Vapaan lehmän maito kerätään omiin tankkeihinsa erilleen muusta tuotannosta, joten Vapaan lehmän maito ja muu Juustoportin tuotanto eivät sekoitu jatkojalostuksessa. Juustoportin tuottajat ovat myös sopineet keskenään, että Vapaan lehmän maidosta saatava lisähinta jaetaan tasan kaikille Juustoportin tuottajille. Liki 20 vuoden ajan Juustoportti onkin maksanut maidosta tuottajilleen korkeampaa hintaa kuin markkinajohtaja.

6. Mitä tuotteita myydään Vapaan lehmän maito -nimen alla?

Tuotevalikoimaan voit tutustua [täällä](#).

7. Miksi Juustoportti on kehittänyt Vapaan lehmän maitokonseptin?

Pienemmällä toimijalla on eri lailla mahdollisuudet ideoida ja kehittää tuotantoa yhdessä tuottajien kanssa suurempiin toimijoihin verrattuna. Juustoportilla havaittiin kuluttajien kasvava huoli tuotantoeläinten hyvinvoinnista sekä pito-olosuhdeperusteisten valintamahdollisuuksien täydellinen puuttuminen muualta kuin kananmunahyllyltä. Juustoportti kehittää toimintaansa jatkuvasti arvojensa mukaisesti, mistä johtuen pito-olosuhde-eroihin perustuva valikoimanlaajennus oli tuotannon monipuolistamista siinä missä muiden toimijoiden tuoteinnovointi on esimerkiksi jogurttimakujen maailmassa.

8. Onko Vapaan lehmän maito onnellisen lehmän maitoa?

Onnellisuutta on hankala määritellä eläimestä. Vapaan lehmän maitotiloilla monia eläimen tyytyväisyyttä edistäviä tekijöitä on pyritty toteuttamaan. Näillä tiloilla lehmällä on mahdollisuus ulkoilla ja liikkua vapaasti navetassa, terveydenhuolto on säännöllistä ja kipua aiheuttavat toimenpiteet tehdään eläinlääkärin toimesta kivunlievityksessä. Lisäksi eläimillä on vapaa pääsy ruoan ja veden luo sekä lypsulle ja rehustus on täysipainoista. Hoitajien ammattitaitoa hiotaan muun muassa eläinten käyttäytymiskoulutuksin ja kaikilla Vapaan lehmän maitotiloilla on sertifioidusti hyvinvointikoulutettuja eläintenhoitajia. Lajityypillisen käyttäytymisen mahdollisuuksia on edistetty käyttämällä pihattoja ja ulkoilualueita, missä lehmien keskinäinen sosiaalinen kanssakäyminen on mahdollista sekä poikimakarsinoita, sillä lehmällä on sisäsyntyinen tarve vetäytyä erilleen poikimaan.

Onnellisuutta on erittäin vaikea määritellä. Terve, hyvinvoiva ja lajille tyypillisiä käyttäytymistarpeita toteuttamaan pääsevä eläin voitaneen määritellä tyytyväiseksi. Lehmä voi olla (tässä määritellyllä tavalla) tyytyväinen monenlaisissa navetoissa ja lehmän hyvinvointiin vaikuttaa vahvasti myös esimerkiksi eläinten hoitajan ammattitaito. Vapaan lehmän maitotiloilla lehmien tyytyväisyyden eteen on tehty paljon toimenpiteitä.